

Jaderný odpad? Děkujeme, nechceme.

Kdo vyletí z kola ven?

Již v polovině roku bychom se měli dozvědět, které ze stávajících lokalit vypadnou z dalších chystaných průzkumů pro konečné úložiště. Alespoň tak to slibuje ústy i perem svého ředitele Správa úložišť radioaktivních odpadů. Do té doby bude Energoprůzkum pod vedením RNDr. Šimůnka provádět ověřování souladu dosavadního výběru lokalit (uskutečnil se podle geologických rešerší) s požadavky podle platné legislativy a doporučeními Mezinárodní agentury pro atomovou energii. Z českých norem, které výběr ovlivní, je to zejména Vyhláška č. 215/1997 Sb., o kritériích na umístování jaderných zařízení a velmi významných zdrojů ionizujícího záření, ale i zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, tzv. horní zákon a další. Je takřka jisté, že mnohé ze stávajících lokalit v tomto srovnání opravdu neobstojí, přestože z hlediska geologického podloží jsou teoreticky vhodné.

Jen namátkou – nejmenší blízkost sídel od budoucího areálu úložiště o 5 až 10 tisících obyvatelích by měla být 10 km, o 10 až 50 tisících obyvatelích 20 km a nad 50 tisíc obyvatel 30 km (údaje z vystoupení RNDr. Šimůnka na senátním semináři). Žádné letiště nemá být v okruhu 10 km od areálu, malé civilní letiště s malým provozem do

16 km a vojenské do 30 km. Dále jsou tu letové koridory, budoucí dálnice a územně chráněné trasy železnic, plynovody, ropovody a další produktovody a také vodní díla, která by mohla úložiště zaplavit. Chráněny jsou významné zásoby nerostných surovin a zdroje podzemních vod, chráněná území jako parky, CHKO nebo přírodní rezervace. Problematická je též blízkost státní hranice, která by měla být vzdálená až 30 km. V únoru bylo vzhledem k lokalitám Kunějov a Klenová, které jsou jen několik kilometrů od Rakouska v tamním tisku poměrně živo. Tak dlouho se naši sousedé snaží zastavit Temelín a nakonec jim takřka na „dvorku“ mají skončit jeho „ekrementy“?

Podobnému srovnávání bude v druhé polovině roku podrobeno i zbývajících 19 relativně geologicky vhodných lokalit v České republice, protože další etapy průzkumů by měly začínat opět na cca 8 místech. Jestliže však průřezu všech požadavků vyhoví příliš málo lokalit, budeme moci jen doufat, že nedojde k pragmatické úpravě právních norem, jak se v této zemi občas stává.

Edvard Sequens, Sdružení CALLA

CALLA vyhrála soud nad Správou úložišť

Městský soud v Praze zrušil 25. března na základě žaloby Sdružení CALLA rozhodnutí ředitele Správy úložišť radioaktivních odpadů (SÚRAO), ve kterém před rokem zamítl zpřístupnění některých žádaných dokumentů podle zákona o právu na informace. Konkrétně se jednalo o zápis z jednání Rady SÚRAO, Plán komunikace na rok 2001 a o podklady pro novelizaci vládního nařízení o odvozech na jaderný účet. Rozsudek dosud nenabyl právní moci.

Sdružení CALLA v této věci žaluje rovněž ministra průmyslu a obchodu. Žaloba se však dosud nedostala na pořad jednání Vrchního soudu v Praze. Ministerstvo průmyslu a obchodu se snažilo zcela nesmyslně odůvodnit své odmítnutí státním tajemstvím. Pokud by tomu tak bylo, porušovalo by ministerstvo samo závažným způsobem zákon, neboť jednotliví členové Rady SÚRAO nejsou prověřeni na styk s utajovanými skutečnostmi.

Edvard Sequens

Jaderný odpad?

Děkujeme, nechceme.

SOS - stránka pro občanská sdružení

Vážení přátelé, členové samospráv, občanských sdružení a všichni ostatní obyvatelé, kteří nesouhlasíte s tím, aby se ve vašem okolí v budoucnosti budovalo úložiště vysoce radioaktivního odpadu z celé České republiky,

tento zpravodaj, a zejména tato stránka jsou určeny k tomu, abyste v nich pravidelně mohli vyjadřovat své stanovisko k záměrům úložiště a podělit se o informace o vašem území, o tom, proč považujete za nevhodné, aby se odpad

ukládal právě u vás, a zejména o aktivitách, které jste podnikli nebo hodláte podniknout pro to, abyste vaši oblast před radioaktivními odpady uhájili.

Chceme dát vašim příspěvkům prostor, aby nebylo pro zastánce úložiště snadné obcházet hlasy oponentů. Příspěvky uvítáme na adrese, uvedené v tiráži zpravodaje na zadní straně.

(mat)

Bezjaderná vysočina požádala o vyjmutí lokality Růžená

Jak jsme již informovali v minulém čísle zpravodaje, v prosinci podaly obce a občanská sdružení z lokality Růžená žádost o vyřazení lokality hlubinného úložiště radioaktivního odpadu Růžená z navrhovaných lokalit. Tato žádost byla osobně doručena 20.12. 2002 na ministerstvo průmyslu a obchodu, životního prostředí a na úřad vlády ČR. V průběhu tohoto roku budou shromážděny další, podrobnější podklady a budou provedeny průzkumy v terénu. Současně se rozběhne program podpory rozvoje regionu. Zásady tohoto programu jsou obsaženy v Charakteristice a návrhu rozvoje širšího regionu s centrem v Telči (Vitner Č. a kol 1996). Velkým povzbuzením pro všechny obce, které nechtějí žít s hlubinným úložištěm radioaktivního odpadu za humny, bylo usnesení č. 229/02 Zastupitelstva města Telče ze dne 30. 1. 2002. Toto usnesení zní: „Město Telč požaduje na správě úložiště radioaktivního odpadu Praha vyřazení lokality hlubinného úložiště

radioaktivního odpadu Růžená ze seznamu lokalit pro ukládání a skladování radioaktivního odpadu včetně vyhořelého jaderného paliva a ukončení průzkumných prací.“ Výše zmíněný návrh rozvoje tak dostal pevnou oporu, neboť právě město Telč zapsané do Seznamu kulturního světového dědictví UNESCO je přirozeným kulturně-historickým centrem oblasti. Je přirozené, že usiluje o to, aby návštěvníci pobýli v městě déle a je si vědomo možností, které skýtají pro rekreační a sportovně-turistické pobyty jedinečné přírodní partie v okolí a nepřeje si výstavbu hlubinného úložiště právě v tomto prostoru.

Čestmír Vitner, občanské sdružení Bezjaderná vysočina.
Tel.: 0366/396 508
e-mail: cvitner@quick.cz

Projekt Pangea naráží na problém času

Protože řada zemí, která využívá jadernou energii, je hustě obydlená, nedaří se v nich najít lokalitu pro úložiště vysoce radioaktivních odpadů, která by byla obyvateli přijímána. Proto se uvažuje o ukládání vyhořelého jaderného paliva a jiných vysoce radioaktivních odpadů do tzv. mezinárodních úložišť, vybudovaných v rozsáhlých a málo osídlených oblastech planety.

Mezi taková místa patří pouštní oblasti v australském vnitrozemí, jejichž geologické podloží se zkoumá jako potenciální lokalita pro projekt mezinárodního úložiště Pangea.

Australská vláda podpořila před čtyřmi lety vznik společnosti Pangea Resource Australia (PRA), jejímž úkolem je organizovat výzkum a propagaci projektu. Později, po vzniku Pangea Resource International (PRI) – společnosti s mezinárodní působností, se PRA stala její dceřinnou společností.

Navzdory velkým plánům z před několika let však PRI koncem loňského roku ukončila veškeré komerční aktivity. Dceřinná PRA nadále existuje, ale nyní pouze čeká, zda získá pro svůj záměr mezinárodní podporu. Důvody se pokusil shrnout Charles McCombie, donedávna výkonný ředitel PRI: „Časové rozpětí, potřebné pro vývoj jakéhokoli úložiště, zejména ale mezinárodního, se považuje pro komerční investice za příliš dlouhé.“

Tým propagátorů projektu se nyní bude snažit vytvořit širokou mezinárodní zájmovou skupinu, která se bude snažit

propagovat koncept mezinárodního úložiště jako dlouhodobé řešení problematiky radioaktivních odpadů. Údajně už oslovili 10 organizací z 10 zemí.

Na konci loňského roku totiž zůstal jediným sponzorem vývoje projektu Pangea britský jaderný koncern BNFL a i ten nakonec dotace pozastavil. Nechtěl údajně být jediným terčem oponentů projektu. Předtím odstoupil od projektu kanadský partner Enterra Holdings Ltd., jehož mluvčí řekl, že neúspěch australského projektu nesouvisí s technologickými či ekonomickými problémy, ale spíše s malou politickou a veřejnou podporou.

Jádro propagátorů projektu se nyní snaží, údajně na vlastní náklady, vytvořit Mezinárodní asociaci pro Pangeu (PIA), která se má soustředit zejména na tzv. public relations, tedy na propagaci projektu s cílem získat domácí i mezinárodní veřejnost na jeho stranu. Hledat podporu bude zvláště v malých zemích, které se už před dvěma lety o projekt Pangea zajímaly, protože jen těžko shání prostředky či politickou podporu pro úložiště na vlastním území. Mezi těmito zeměmi se uvádí Česká republika, Maďarsko, Slovensko, Itálie, Nizozemí, Švýcarsko a Tchajwan. Přestože se v poslední době začalo více mluvit o možnosti dovážet ze zahraničí radioaktivní odpad také v Rusku, všechny zmíněné malé státy se prý o projekt Pangea nadále zajímají.

(mat, převzato z bulletinu Nuclear Fuel)

Grégrův poslední atomový tah

Protlačit koncepci nakládání s radioaktivními odpady se 15. května ve vládě i přes nesouhlas ministerstva Životního prostředí pokusí Miroslav Grégr. Kužvartův úřad dal ve své kritice za pravdu výhradám ekologických organizací i obcí, které jsou vytipovány jako úložiště vyhořelého jaderného paliva.

Ekologické organizace návrhu vytykají několik bodů. Návrh se například nezabývá radioaktivními odpady z těžby a zpracování uranu. Přitom na českých odkalištích a haldách leží téměř 90 milionů m³ radioaktivních kalů a hlušiny.

Pro nakládání s odpady návrh uvažuje pouze jedinou variantu – hlubinné úložiště vysoce radioaktivních odpadů. Z návrhu také není jasné, na kolik celá navrhovaná koncepce ve skutečnosti přijde.

Grégrova koncepce potvrzuje, že stále nevíme, jak naložíme s radioaktivními odpady, které jaderný průmysl tak lehkovážně produkuje. ČEZ po spuštění Temelína elektřinu levně

vyveze a tisíce tun vysoce nebezpečného odpadu nechá našim potomkům.

Koncepci lze také chápat jako symbolickou tečku za působením Miroslava Grégra. Čtyři roky ministr průmyslu a obchodurazil energetickou politiku postavenou na maximální výrobě elektřiny, uranu i uhlí za každou cenu. Prosazoval vysoký export elektřiny, další těžbu uranu, novým majitelům ČEZ chtěl v privatizační smlouvě zakázat snížení spotřeby uhlí i výroby elektřiny, nahlas uvažoval o nových velkých elektrárnách a ve svém Velkém třesku volal po vyšší poptávce po domácí, tedy uhelné a jaderné elektřině.

Koncepci, její posudek, připomínky i závěrečné stanovisko si můžete stáhnout z internetové stránky <http://calla.ecn.cz>

(mat, podle tiskové zprávy Hnutí DUHA a CALLA)

Yucca Mountain: novinky kolem amerického úložiště

Pokračujeme ve sledování nejnovějšího dění okolo plánovaného celoamerického úložiště vyhořelého paliva. Na jeho příběhu se lze v mnohém poučit. O metodách, které jaderný průmysl a jeho zastánci používají k obcházení či potlačení těch, kteří nechtějí nést negativní důsledky cizích rozhodnutí, i o tom, jak se lze bránit těmto metodám.

Leden: zelená od ministra energetiky

Podzimní teroristické útoky v USA vystavily na světlo další potenciální slabiny projektu celoamerického úložiště Yucca Mountain, i když v záplavě zpráv a analýz o útoku a americké odvětvě se problematice nevěnovalo tolik pozornosti. A tak přes pokračující pochybnosti nakonec projekt podle očekávání získal další významná povolení – povolení od ministerstva energetiky a prezidenta.

7. ledna navštívil ministr energetiky Spencer Abraham Nevadu a v rámci „terénního průzkumu“ se prošel za doprovodu kamer a fotografů po hřbetu pohoří Yucca. Čtyři dny poté veřejně oznámil, že jeho ministerstvo do třiceti dnů předá prezidentovi oficiálně doporučení Yucca Mountain jako americké federální úložiště. Abraham oznámení okomentoval slovy: „vědecká důslednost a důležitý národní zájem vytvářejí spíše potřebu výstavby celonárodního úložiště vysoceradioaktivních odpadů než jeho ukládání na 131 místech po celých USA“ (číslo 131 odkazuje na počet všech lokalit USA, kde je nyní odpad produkován nebo skladován).

Rozhodnutí vyvolalo vlnu protestů ze strany volených zástupců i obyvatel Nevady. Ti se přes očekávaný přínos 50 miliard dolarů, které by mohlo úložiště Nevadě přinést (v podobě nových pracovních míst a příjmů z ukládání odpadů), stále obávají ekologických a zdravotních dopadů projektu.

„Tohle rozhodnutí páchne“, vyjádřil se nevadský guvernér Kenny Guinn po rozhovoru s ministrem Abrahamem. „Řekl jsem mu, že dává přednost politice před zodpovědnou vědou, a to na úkor celé Nevady“, dodal Guinn. Zákon, který vstoupil v Nevadě v platnost v roce 1982, umožňuje tomuto státu zpochybnit federální rozhodnutí (včetně rozhodnutí federálního ministerstva energetiky i rozhodnutí prezidenta). Veto Nevady může ale přehlasovat federální kongres.

Vedle Nevady se však o rozhodnutí psalo také ve státech, přes které bude většina odpadů do Nevady putovat. Deníky

ve státech Missouri, Kansas, Utah či Arizona obsáhle informovaly o rizicích, spojených s převozy radioaktivních odpadů. Naopak státy, které mají na svém území nejvíce jaderných elektráren či vojenských reaktorů, byly potěšeny. Deník Chicago Tribune přinesl titul „Illinois tleská rozhodnutí“ (na území Illinois stojí 11 jaderných elektráren) a federální republikánský poslanec za Illinois Mark Kirk, v jehož volebním okrsku dnes leží 1000 tun radioaktivního odpadu, hovořil o „environmentálním vítězství“. Odborně se radovali v dalších „jaderných“ státech – například v Idahu a Jižní Karolíně.

Kritika rozhodnutí ministerstva

Vlivná organizace „Fyzikové pro společenskou zodpovědnost“ (FSR) vydala ihned po Abrahamově oznámení tiskovou zprávu, v níž podrobila ministerstvo energetiky i projekt samotný kritice z mnoha stran. Už samotný fakt, že odpady se budou ukládat ve velké vzdálenosti od jaderných elektráren, ve kterých vznikají, je problematický. Provozovatelé současných (a případných budoucích) elektráren mohou produkovat odpady bez ohledu na jejich dopad na životní prostředí. A ministr Abraham rozhodnutí učinil právě pod vlivem vel-

pokračování na další straně

Nevada je spojená proti úložišti: (zleva) guvernér Kenny Guinn, senátoři John Ensign (republikán) a Harry Reid (demokrat)

Jaderný odpad?

Děkujeme, nechceme.

dokončení z předchozí strany

kých energetických korporací, které sponzorovaly republikánskou volební kampaň. Na prezidentské kampani George Bushe se podílely skoro 300 tisíce dolary.

Mnohé organizace poukazují na fakt, že urychlené rozhodnutí má vzbudit falešný dojem vyřešení problému s odpadem a tím zajistit argumenty ve prospěch plánů administrativy prezidenta Bushe, která po více než 25 letech od schválení poslední jaderné elektrárny v USA začala ihned po nástupu hovořit o možnostech stavět nové.

Organizace FSR dále upozornila na riziko kontaminace vodních zdrojů, které zásobují obyvatele města Las Vegas a část jižní Kalifornie. Připomněli, že federální kontrolní úřady EPA (Úřad na ochranu životního prostředí) a NRC (Úřad pro jaderný dozor) několikrát uvolnily bezpečnostní limity tak, aby se do nich vešly výsledky naměřené při testování úložiště. Ředitel výzkumu FSR Jaya Tiwari řekl: „Vědecké poznání zkrátka toto rozhodnutí nepodporuje. Uspěchané schválení Yucca Mountain může ohrozit veřejné zdraví tisíce generací.“

Povážlivý je i fakt, že 77 000 tun vysoceradioaktivních odpadů z elektráren a továren na výrobu jaderných zbraní bude do úložiště dopraveno odhadem prostřednictvím až 50 000 transportů z 31 amerických států. To s sebou nese vysoké riziko nehody, a v současném politickém klimatu také teroristických útoků.

Jiné organizace přidávají další důvody, vyvracející vhodnost úložiště – intenzivní zemětřesenou a vulkanickou činnost a také neustále rostoucí a ztěžovatelné náklady na vybudování úložiště a později i na uložení odpadu a zabezpečení úložiště. Organizace NIRS tvrdí, že řada tektonických zlomů, které oblast křížují, narušila horninové podloží, takže se vytvořily cesty, jimiž radioaktivita může nakonec proniknout do zásobáren pitné vody pod nimi.

V posledních 25 letech bylo zaznamenáno v okruhu do 50 mil od Yucca Mountain více než 600 zemětřesení o síle alespoň 2,5 stupňů Richterovy škály. Zemětřesení o síle 5,6 stupně v roce 1992 narušilo zdi, rozbilo okna a způsobilo milionové škody přímo na terénní základně ministerstva energetiky, která slouží ke studiu úložiště. Zemětřesení v roce 1999 vykolejilo vlak na železnici, která by s velkou pravděpodobností byla využívána k převozu odpadů. Ministerstvo energetiky přitom vy počítalo, že vážná nehoda například ve venkovské oblasti by zamořila 100 km², způsobila škodu 620 milionů dolarů a odstranění bezprostředních následků by trvalo 15 měsíců.

„Jakou máme alternativu k Yucca Mountain?“, přemýšlí Kevin Kamps, specialista na jaderný odpad, který působí u organizace NIRS. „Jednoznačně je nejdřív třeba přestat vytvářet další jaderný odpad. Odstavme jaderné elektrárny a nahradme je dostupnými opatřeními na úspory energie, její efektivnější využití a zvýšeným důrazem na budování obnovitelných zdrojů. Jaderný odpad, který už dnes máme je jistě problémem, ale Yucca Mountain rozhodně není tím pravým řešením.“

Únor: teatrální gesto prezidenta Bushe

Přání, které vyjádřil nevadský guvernér Guinn – že rozhodnutí prezidenta Bushe bude nezávislé na rozhodnutí Abrahama ministerstva – zůstalo nevyслуšeno. Od svého ministra Bush oficiálně doporučení – velmi nekompromisně formulované – obdržel 14. února. Již den poté, 15. února, rozhodnutí sám podepsal. Očekávalo se, že Bush si alespoň formálně nechá nějaký čas na prostudování Abrahamových materiálů. Jeho bleskový podpis byl ale gestem, vyjadřujícím razantní podporu zastáncům úložiště a zároveň arogantní nezájem o opozici z Nevady. Tři dny předtím se totiž setkal s Guinnem a dvěma federálními senátory z Nevady. Vlivnému senátoru Harry Reidovi tehdy údajně slíbil, že „počká až dostane a prozkoumá veškeré vědecké poznatky o Yucca Mountain.“

Guvernér Guinn ihned oznámil, že bude rozhodnutí vetovat. „Bojujeme o život“, řekl. Také vyjádřil své pocity: „jsem našťvaný stejně jako ostatní obyvatelé Nevady, protože rozhodnutí prošlo s tolika nezodpovězenými otázkami.“ Podle zákona má guvernér na uplatnění veta 60 dní. Dalších 90 dní pak má federální kongres na to, aby veto nadpoloviční většinou v obou sněmovnách přehlasoval. Šance, že by kongres Nevadu podpořil jsou však malé. „Je proti nám 39 států“, poznamenal Guinn, přičemž narážel na počet států USA, na jejichž území stálo či stojí jaderné zařízení.

Yucca Mountain: jeden ze vstupů do podzemních testovacích prostor.

Přestože na celostátní reklamní kampaň proti schválení úložiště Yucca a na lobbování v kongresu vyhradili nevadští nemalé peníze i energii, nejvíce si zřejmě slibují od soudních procesů. Samotný stát, ale i města jako Las Vegas a jednotlivé okresy vedou v současné době několik soudních procesů, ve kterých napadají různé zákony a předchozí rozhodnutí. Mají k tomu řadu důvodů. Například loni se zjistilo, že právní firma, která vypracovávala ministerstvu energetiky licence pro Yucca Mountain, hájila zájmy jaderného průmyslu. Celkem 14 právníků firmy Winston & Strawn bylo placeno jak ministerstvem, tak i Institutem pro jadernou energii, který intenzivně lobbuje ve prospěch jádra.

Zbrzdění výstavbu úložiště může i nevadský plán zastavit dodávky vody, nezbytné pro výstavbu. Navíc řada jiných států, zejména Utah, vážně uvažují o „protitransportních“ zákonech – radioaktivní odpad, směřující do Yucca Mountain by nesměl přes jejich území.

A jak se k úložišti staví obyvatelé USA celkově? Podle výzkumů z konce letošního března se 47% kloní spíše k budování úložiště, 47% je spíše proti. 53% však přiznalo, že má o problematice málo informací na to, aby se kní mohlo jakkoliv vyjádřit.

Libor Matoušek

P.S.: 8. dubna guvernér Guinn oficiálně vetoval prezidentovo rozhodnutí – nyní záležitost projednává kongres. 10. dubna byl nevadskými úřady dočasně odpojen vodovod, zásobující průzkumné práce v podzemí Yucca Mountain.

Tiskovinu vydávají Hnutí Duha a Sdružení Calla.

Redakce: Jan Beránek, Libor Matoušek, Edvard Sequens, Karel Polanecký.

Bližší informace na adresách:

Hnutí Duha, Bratislavská 31, 602 00 Brno, telefon: 05/45 21 44 31

e-mail: libor.matousek@hnutiduha.cz

Calla, Poštovní schránka 223, Fráni Šrámka 353, 700 04 České Budějovice

telefon a fax: 038 / 73 10 166, e-mail: calla@ecn.cz

